

Великі машинобудівні комплекси розвинених країн уже зайняли свої ніші на ринках, тому їх розширення стримувалось темпами розвитку світових ринків. Водночас країни, що розвиваються, та країни, які не так давно стали членами ЄС, демонстрували вищі за вітчизняні темпи розвитку машинобудівного комплексу, тим самим займаючи ще вільні сегменти світового ринку. Як наслідок, українське машинобудування, зважаючи на сформоване відставання в розвитку, прогало конкурентну боротьбу іншим країнам, що розвиваються.

Висновки

Таким чином, перспективними напрямками технологічної модернізації машинобудування з метою підвищення створюваної споживчої цінності є реалізація ряду заходів: необхідно передбачити захист внутрішнього ринку від недоброочинної конкуренції іноземних товаровиробників; сприяти розвитку ключових високотехнологічних виробництв у тих галузях машинобудівного комплексу, де конкуренція має домінуючу роль (серед напрямів технологічного розвитку машинобудівного комплексу - це технології, що знижують експлуатаційні витрати та ІКТ-технології для машинобудування); налагодити інтеграцію між наукою й виробництвом, оскільки підприємства вичерпали конкурентний потенціал розвитку створюваної цінності.

З метою прискорення технологічних нововведень у машинобудуванні доцільним є використання корпоративного венчурингу (партнерства між крупними та малими підприємствами). Можливості розширеного відтворення машинобудівного комплексу України є обмеженими, що обумовлено й значним браком власних оборотних і довгострокових позикових коштів, і

необхідністю передбачити заходи щодо відновлення ліквідності підприємств комплексу за допомогою кредитних механізмів та бюджетних асигнувань. Переважна частка попиту на ринку на товари машинобудування покривається за допомогою імпорту, актуальними є механізми імпортозаміщення та відповідне зниження чутливості української економіки до цінових тенденцій зовнішніх ринків; проведення гнучкої політики міжнародного співробітництва, що поєднує реалізацію спільних проектів, участь у технологічних ланцюгах, закупівлю комплектуючих і технологій. Загальна стратегія розвитку для машинобудування в Україні має передбачати стимулювання розташування замкнених процесів створення цінності всередині країни, перш за все високотехнологічних виробництв, що дозволить збільшити кількість робочих місць, підвищити продуктивність праці та рівень життя населення країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Капітальні інвестиції за 2005-2009 рр. // Статистичні бюлетені за 2005-2009 рр. - К. : Держкомстат, 2005-2009.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників // Міністерство економіки. - 2009. - Серпень. - С. 102.
4. Діяльність підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності // Державний комітет статистики України : стат. зб. - К. : Держкомстат, 2009. - 240 с.
5. Мировая экономика: прогноз до 2020 года / [под ред. А. А. Дынкина]. - М. : Магистр, 2007. - 420 с.

© К. Беззін

УДК 005.52:005.336:336.153.1:332.1

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

ВІКТОРІЯ БОРОНОС,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Сумського державного університету

ІННА КАРПЕНКО,

аспірант кафедри фінансів Сумського державного університету

У статті уточнено поняття "фінансовий потенціал регіону"; на основі системного підходу виділено основні властивості фінансового потенціалу регіону як системи; визначено його структуру й досліджено взаємозв'язок між складовими елементами; обґрунтовано необхідність формування механізму ефективного використання фінансового потенціалу регіону, розглянута комплексна методика оцінки фінансового потенціалу.

Ключові слова: формування, оптимізація, комплексна оцінка, фінансовий потенціал, ефективність використання, прогнозування потенціалу.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки все більше підвищується роль фінансової системи як одного з основних способів відображення взаємовідносин між господарюючими суб'єктами на основі використання загального еквівалента - грошей.

У зв'язку із цим в економічній літературі сьогодні широко використовується категорія "фінансовий потенціал", що розуміється як відображення фінансових можливостей розвитку держави, регіонів, фірм, домогосподарств. Переважно її дослідження проводяться

на мікрорівні, але в умовах підвищення самостійності регіонів виникає необхідність оцінки можливостей і їх фінансового розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні існує багато теоретичних і методичних розробок, пов'язаних з оцінкою окремих складових елементів фінансового потенціалу та ефективності їх використання. Вирішенню окремих задач цієї проблеми присвячені роботи В. І. Бережного, С. В. Зенченко, К. В. Давискіної, С. І. Дорогунцова, Т. С. Клебанової, Г. В. Ковалевського, В. В. Максимова, Д. М. Стеценка, В. І. Торкатюка, М. Г. Чумаченка, Л. С. Шевченко, Л. М. Шутенка, Ю. А. Дорошенка, М. Пората, М. Портера, А. Маршалла, О. І. Татаркіна та ін.

Однак існуючої науково-методичної бази явно недостатньо через відсутність загально визнаної методики комплексної оцінки фінансового потенціалу регіону, а також методику інтегральної оцінки ефективності його використання. Тому деякі аспекти проблеми комплексної оцінки фінансового потенціалу регіону та інтегральної оцінки ефективності його використання вимагають подальшого теоретичного й методичного обґрунтування.

Основними завданнями нашого дослідження є уточнення визначення поняття "фінансовий потенціал регіону"; дослідження змісту й структури фінансового потенціалу регіону; аналіз механізму ефективного використання фінансового потенціалу регіону й виявлення напрямів його вдосконалення; вибір та обґрунтування науково-методичних підходів до комплексної оцінки фінансового потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий потенціал в економічній літературі характеризується багатоглядністю: з позиції прав власності розрізняють фінансовий потенціал держави, фінансовий потенціал юридичних осіб, фінансовий потенціал населення; залежно від часу відтворення - фінансовий потенціал, накопичений у попередні роки, і поточний фінансовий потенціал. Накопичений фінансовий потенціал в науковій літературі пропонується використовувати як вартість національного багатства, а для оцінки поточного фінансового потенціалу пропонується використовувати валовий регіональний продукт (ВРП) [1].

У науковій літературі існує розширене й вузьке тлумачення фінансового потенціалу. Згідно з вузьким трактуванням фінансовий потенціал зводиться до визначення "фінансового потенціалу території", тобто сукупності фінансових потенціалів підприємств, розташованих на ній. Розширене розуміння фінансового потенціалу пов'язане з включенням в його зміст таких елементів: консолідованого бюджету; позабюджетних фондів, міжбюджетних потоків, цінних паперів, емітованих органами влади або органами місцевого самоврядування, фінансового потенціалу підприємств і організацій усіх форм власності, коштів населення, які знаходяться в готівковій формі або зберігаються в банках й інших фінансових інститутах, а також у вигляді різних цінних паперів; фінансових ресурсів інститутів кредитно-фінансової системи регіону, а також коштів, що залучаються банками з інших територій [2].

Також можна виділити ще більш широке поняття фінансового потенціалу, яке відображає всю сукупність економічних активів, що мають вартісну основу й здатні виступати джерелом фінансових коштів у результаті їх реалізації, застави, оренди тощо. Іншими словами, до складу фінансового потенціалу деякі автори включають основні фонди, природні ресурси та інші елементи матеріального багатства, зосеред-

женого в межах регіону й муніципальних утворень. При такому підході явно простежується розмитість кордонів між розумінням понять економічних (грошових) і фінансових потоків (ресурсів), що ускладнює в теоретичному плані виділення фінансового аспекту проблеми.

Наявність різних підходів призводить часто не тільки до термінологічної плутанини, а й до реальних прогалин у практиці використання цих відносин.

Розширене розуміння фінансового потенціалу правомірно застосовувати до більш загального поняття "фінансово-економічний" потенціал, у якому економічна (ресурсна) складова має значну питому вагу. На нашу думку, фінансовий потенціал відображає можливість отримання доходів різними економічними суб'єктами на конкретній території за умови мобілізації та використання фінансових ресурсів у необхідній кількості в певний період часу [3].

М. Г. Сичов та К. І. Таксіра виділяють два принципові підходи до формування фінансового потенціалу території: ресурсний (потенційний) і результативний [4]. Ресурсний підхід ґрунтується на методах кількісної інтерпретації отриманих фінансових результатів і залученні прихованих можливостей, тобто наявних резервів в умовах практичної діяльності. Або, інакше, критерієм нарощування величини потенціалу території є максимальне збільшення росту фізичного обсягу ресурсів. Другий методологічний підхід - результативний - передбачає досягнення найвищих результатів при фіксованому обсязі й використанні всіх видів ресурсів територій. У рамках цього підходу визначення та вимірювання фінансового потенціалу полягає у виявленні потенційної результативності використання кожного окремого ресурсу території, необхідності порівняння ресурсів між собою, приведення їх до інтегрального вигляду, установлення раціональної комбінації ресурсів для отримання максимально можливо ефекту задоволення потреб регіону.

Критично оцінюючи обидва підходи, слід зазначити, що вони мають як позитивні, так і негативні характеристики. Так, ресурсний підхід базується на відомій оцінці "від досягнутого рівня", методах екстраполяції та виявленні тенденцій на підставі ретроспективних даних. Що стосується визначення ресурсів території на основі потенційних параметрів результативності використання ресурсів, то його застосування наштовхується на ряд об'єктивних труднощів. Це пов'язано, у першу чергу, з недосконалістю методичного апарату оцінки результативності та практичним застосуванням системи єдиних критеріїв результативності для територій, що відрізняються за рівнем соціально-економічного розвитку з урахуванням й інших факторів. Очевидно, що обидва підходи слід розглядати у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості.

На сьогодні не сформовані як підходи до економічного змісту поняття "фінансовий потенціал регіону", так і система оцінних показників ефективності фінансового управління регіону. Тому механізм регіонального фінансового порівняння та сполучення базується лише на показниках, спрямованих на оцінку збалансованості видаткових статей бюджету та отриманих податкових платежів. У зв'язку із цим виникає необхідність розробки комплексного підходу до оцінки фінансових можливостей регіону, що враховує всі її елементи.

Для функціонування регіону важливими є всі створені на його території фінансові потоки, тому регіональний фінансовий потенціал характеризується множинністю форм прояву та існує у вигляді первинного фінансового потенціалу (як обсяг випуску товар-

ної продукції) і вторинних фінансових потенціалів, що утворилися внаслідок розподілу створеної продукції між фірмами, домогосподарствами та державними органами управління з урахуванням відтоків і притоків для кожного суб'єкта господарської діяльності.

У цілому, стимулювання зростання фінансового потенціалу дозволяє розвивати бізнес та внутрішньо-регіональні зв'язки між виробниками, підвищувати добробут населення, збільшувати податкові надходження до бюджетів різних рівнів.

Економічна сутність фінансового потенціалу регіону визначається сукупністю чотирьох аспектів:

1) як здатність регіону виробляти ресурсну базу для забезпечення виробничо-економічної діяльності, виконання соціальних завдань і забезпечення стійкого регіонального розвитку;

2) як сукупність наявних на території фінансових та грошових ресурсів, необхідних для підтримки стійкості економічної діяльності регіону;

3) як результат економічних відносин регіону;

4) як резерв, можливий до використання для захисту регіонального розвитку від впливу факторів ризику та невизначеності.

Фінансовий потенціал регіону розглядається досить часто як сукупність усіх видів фінансових ресурсів на території певного регіону. Разом із тим, необхідно конкретизувати поняття фінансового потенціалу. Під фінансовим потенціалом розуміють сукупний обсяг акумульованих на території фінансових ресурсів, котрі надходять різними каналами та до різних суб'єктів.

Умовно фінансовий потенціал регіону та його складові можна представити так, як на рис. 1.

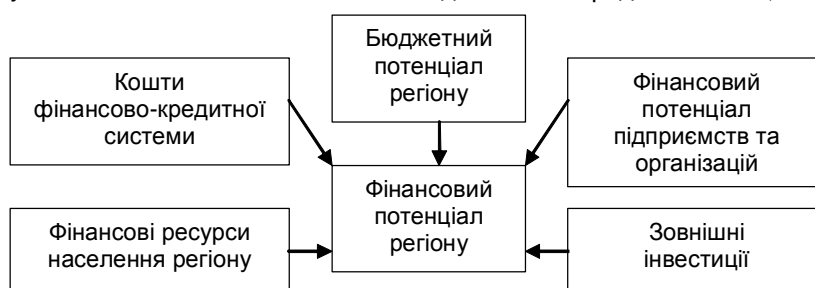

Рис. 1. Структура фінансового потенціалу регіону.

Найбільш суттєвою частиною фінансового потенціалу регіону є бюджетний і податковий потенціал.

На думку Н. І. Яшиної, бюджетний потенціал характеризується системою показників, що відображають співвідношення витрат і результатів щодо інтересів його учасників [5]. А під бюджетним потенціалом регіону слід розуміти сукупність економічних і нормативно-правових умов, що дозволяють сформулювати оптимальну величину доходів, які покривають нормативні витрати регіону, а також забезпечити їх цільове й ефективне використання.

У широкому сенсі податковий потенціал - це сукупний обсяг оподатковуваних ресурсів території. У вузькому, практичному, сенсі податковий потенціал являє собою максимально можливу суму надходжень податків і зборів, обчислених відповідно до чинного законодавства. Показником оцінки податкового потенціалу є регіональний показник сукупного доходу на душу населення. Можуть бути використані й інші методи оцінки за допомогою показника рівня сукупних оподатковуваних ресурсів та показника валового регіонального продукту [6].

Інвестиційний потенціал у загальному вигляді можна розглядати як сукупність наявних у регіоні факторів виробництва і сфер застосування капіталу. У вузькому сенсі інвестиційний потенціал - це характеристика кількісна, яка враховує основні макроекономічні характеристики, насиченість території факторами виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними фондами, інфраструктурою тощо), споживчий попит населення й інші показники. Його розрахунок заснований на абсолютних статистичних показниках, а основними результуючими показниками є рівень інвестиційного ризику та інвестиційна привабливість регіону. Ми розглядаємо інвестиційний потенціал регіону як обсяг інвестицій, який може бути залучений в економіку за рахунок усіх джерел фінансування (внутрішніх і зовнішніх), виходячи з наявності різних економічних, соціальних та

природних ресурсів, особливостей його географічного розташування та інших передумов, суттєвих для формування інвестиційної активності в ньому.

Кредитний потенціал пропонуємо розглядати двосторонньо. З одного боку, він є складовою інвестиційного потенціалу, що передбачає вкладення власних фінансових ресурсів регіону з метою отримання доходу або з іншою інвестиційною метою, або отримання кредитних ресурсів для покриття тимчасової потреби у фінансових ресурсах для нормальної життєдіяльності регіону. З іншого - це система показників, які оцінюють ефективність функціонування кредитної системи регіону [7].

На основі проведеного дослідження розглянуто та уточнено поняття фінансового потенціалу регіону, визначено його складові елементи. Але оцінку регіонального фінансового потенціалу, розроблення на її основі шляхів подальшого стимулювання його росту як основи економічного розвитку регіону, підвищення ефективності його використання, забезпечення системного управління та використання муніципальними органами влади можна здійснити лише враховуючи всі фінансові потоки території.

Але для цього необхідне опрацювання питання не лише на теоретичному рівні, але перш за все - його практичне дослідження. Саме тому на основі статистичної інформації Головного управління статистики в Сумській області розглянемо динаміку зміни окремих елементів фінансового потенціалу Сумської області протягом 2006-2008 рр. (таблиця 1).

Аналізуючи кількісну оцінку фінансового потенціалу Сумської області та його структуру, зауважимо, що розрахунки зроблено незалежно від того, на які цілі ці ресурси можуть бути використані - просте чи розширене відтворення, споживчі потреби чи витрати на розвиток (економічне зростання). Співвідношення отриманих оцінок сукупного фінансового потенціалу до ВРП, яке у 2006-2008 роках становило 2,96 - 2,77,

показує начебто значний запас фінансових можливостей розвитку, але реально в ньому не враховано оцінку тіньового ВРП (що призвело б до зменшення співвідношення), з іншого боку - за відсутності механізмів

залучення коштів або низької ефективності існуючих інструментів та механізмів більшість вільних ресурсів залишаються незадіяними і не беруть участі у створенні суспільного продукту.

Таблиця 1. - Структура фінансового потенціалу Сумської області

	2006	2007	2008
Доходи бюджету, млн грн			
Закріплені доходи	162	186	228
Власні доходи	22	24	36
Трансферти	470	695	779
Фінансові ресурси населення, млн грн			
Доходи населення	11281	14965	20080
Фінансові ресурси підприємств, млн грн			
Власний капітал	7077,86	7603,31	7577,37
Довгострокові зобов'язання	1396,35	1958,92	3628,11
Поточні зобов'язання	5211,21	6515,09	10654,75
Зовнішні інвестиції, млн грн			
Іноземні інвестиції в Сумську область	835,775	791,335	950,7296
Кошти фінанси-кредитної системи, млн грн			
Статутний капітал банківської системи	76	94	108
Кошти, депоновані на рахунках в гривні та іноземній валюті	1675	2614	3417
Фінансовий потенціал, млн грн	28333,89	35656,22	47816,17
ВРП, млн грн	9566	12341	17277,4
ФП/ВРП	2,96	2,89	2,77
Темп зміни за період, %	124	126	134
Питома вага окремих елементів, %			
Органи місцевого самоврядування	5,25	4,76	4,17
Населення	39,81	41,97	41,99
Підприємств та організацій	54,93	53,27	53,84

Дані таблиці підтверджують, що, попри зростання питомої ваги населення в структурі з 39,81 % до 41,99 %, у формуванні фінансового потенціалу області ключову роль продовжують відігравати фінансові ресурси підприємств - акумульовані кошти з різних джерел, які надходять в обіг і призначені для здійснення виробництва з метою отримання прибутку.

Правомірність таких розрахунків визначається тим, що для розвитку регіону важливі всі види фінансових потоків, їх кількісні та якісні характеристики, які взаємозумовлені й лише в сукупності дозволяють охарактеризувати фінансові можливості регіонів.

На основі проведеного аналізу можна не лише простежити динаміку зміни як окремих складових, так і загальної величини фінансового потенціалу Сумської області, але й здійснити прогнозування можливої його величини в наступних роках. Крім того, проведені розрахунки дозволяють органам місцевого самоврядування розробити політику підвищення ефективності формування та використання фінансового потенціалу регіону.

Однак питання можливості його оцінки на рівні області й окремого муніципального утворення, можливості впливу на зростання окремих складових залишається дискусійним. Адже недостатня розробка категорійного апарату та відсутність методології розрахунків роблять представлені оцінки суперечливими, оскільки: по-перше, різні складові розраховувалися за різними методиками, які можуть бути й непорівнянними впродовж усього періоду; по-друге, за відсутності детальної офіційної інформації деяких складових фінансових ресурсів вони не враховані в загальній оцінці або не показані окремо; по-третє, розрахунки

проведені у фактичних цінах поточного року, а отже, представлена динаміка показника не очищена від інфляційної складової, по-четверте, оцінки є неповними, оскільки за відсутності офіційної інформації в розрахунки не включено дані, які характеризують діяльність бюджетних організацій та частини небанківських фінансових установ.

Висновки

Незважаючи на значущість регіонального фінансового потенціалу у вирішенні територіальних проблем, сьогодні поки не напрацьована теоретична й практична база методів його комплексної оцінки, що негативно позначається на використанні існуючих можливостей нарощування фінансових потоків конкретних муніципалітетів. Причиною цього є слабе опрацювання проблеми, відсутність комплексних наукових рекомендацій, якими могли б скористатися органи влади й управління. Таким чином, як із теоретичної, так і з практичної точки зору необхідні методологічні та практичні розробки, що забезпечують оцінку регіонального фінансового потенціалу та вироблення на цій основі шляхів стимулювання його зростання як основи стійкого розвитку територій.

У статті було розглянуто підхід щодо визначення та оцінки фінансового потенціалу території як один із кроків розв'язання актуальної проблеми оцінки фінансових можливостей економіки, особливо оцінки її наявних ресурсів, що можуть бути використані для соціально-економічного розвитку країни. Ураховуючи, що сьогодні домінуючою проблемою залишається обмеженість фінансових ресурсів за обсягами й у часі, отримані в рамках цього дослідження розрахунки підкрес-

люють, що першочерговим завданням Уряду є всебічне сприяння зростанню їх обсягів, а також створення передумов для ефективного використання всіх складових сукупного фінансового потенціалу країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коломиец А. Л. О соотношении финансового и налогового потенциала в региональном разрезе / А. Л. Коломиец, А. М. Новикова // Налоговый вестник. - 2000. - № 7. - С. 6-9.
2. Финансы, денежное обращение и кредит / [под ред. В. К. Сенчагова, А. И. Архиповой]. - М.: ТК Велби, Изд-во "Проспект", 2004. - 720 с.
3. Иванова Г. Б. Территориальные финансы России: теория, методология, практика : дис. на здобуття наук. ступеня

д-ра экон. наук / Г. Б. Иванова. - Ростов-на-Дону, 2004. - С. 40-41.

4. Финансовый баланс территории и его использование / [под ред. Н. Г. Сычева, К. И. Таксира]. - М.: Финансы и статистика, 2003. - 336 с.

5. Яшина Н. И. Методология управления территориальным бюджетом субъекта РФ : дис. ... д-ра экон. наук / Н. И. Яшина. - Н. Новгород, 2004.

6. Оценка налогового потенциала и расходных потребностей субъектов Российской Федерации / П. А. Кадочников, О. В. Луговой, С. Г. Синельников-Мурылев, И. В. Трунин [Электронный ресурс]. - Режим доступа : www.iet.ru.

7. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. - 2007. - № 5. - С. 55-64.

© В. Боронос, І. Карпенко

УДК 658.15

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОЛЕНА БРІНЦЕВА,

аспірант Київського національного університету ім. Т. Шевченка

У статті розглянуті питання розробки й використання методики вибору консалтингової компанії; узгодження параметрів проекту з його цілями та завданнями; покращення ресурсного забезпечення консалтингових компаній; збільшення кількості клієнтів консалтингових компаній за рахунок активізації попиту малих та середніх підприємств; розробки та надання нових видів консалтингових послуг.

Ключові слова: ефективність консалтингової діяльності, управління персоналом, організаційно-економічні напрями, критерії оцінки консалтингових компаній.

Постанова проблеми. Важливість визначення напрямів підвищення ефективності консалтингової діяльності з управління персоналом в Україні обумовлена як щорічно зростаючим попитом підприємств-замовників на послуги з управління персоналом, так і недостатнім методичним забезпеченням консалтингової діяльності, наявністю резервів у питаннях розробки та надання нових видів консалтингових послуг, покращення ресурсного забезпечення консалтингових компаній.

Наявність на вітчизняному ринку консалтингових послуг з управління персоналом значної кількості консалтингових компаній та різноманітний перелік послуг, які вони надають, свідчать про актуальність розробки методики вибору консалтингової компанії для вітчизняних підприємств - замовників консалтингових послуг.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання вибору консалтингової компанії для підприємства-замовника консалтингових послуг представлені в дослідженнях В. І. Алешнікової [1], В. В. Давиденка [2], Р. Девіса [3], С. В. Козаченко [4], М. Кубра [5], О. К. Трофимової [6], Т. О. Рибаквої [7] та інших вітчизняних і зарубіжних учених.

О. К. Трофимова та Т. О. Рибаквова пропонують вирішувати завдання вибору консалтингової компанії для підприємства-замовника з використанням методів і моделей математичного моделювання, однак ці ме-

тоди не отримали поширення в практиці діяльності вітчизняних підприємств.

В. В. Давиденко відзначає, що процес вибору консалтингової компанії складається з таких етапів - попередній відбір консалтингової компанії, попереднє обговорення проблем підприємства-замовника, обговорення пропозицій та можливостей вирішення проблем, вибір консалтингової компанії та обговорення ключових питань.

Разом із тим, потребують подальшої розробки проблеми практичного характеру, зокрема питання розробки й використання методики вибору консалтингової компанії, узгодження параметрів проекту з його цілями та завданнями, покращення ресурсного забезпечення консалтингових компаній та активізації попиту малих і середніх підприємств - клієнтів консалтингових компаній.

Мета статті - визначення та обґрунтування організаційно-економічних напрямів підвищення ефективності консалтингової діяльності з управління персоналом в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ми визначаємо такі організаційно-економічні напрями підвищення ефективності консалтингової діяльності з управління персоналом: розробка й використання методики вибору консалтингової компанії; узгодження параметрів